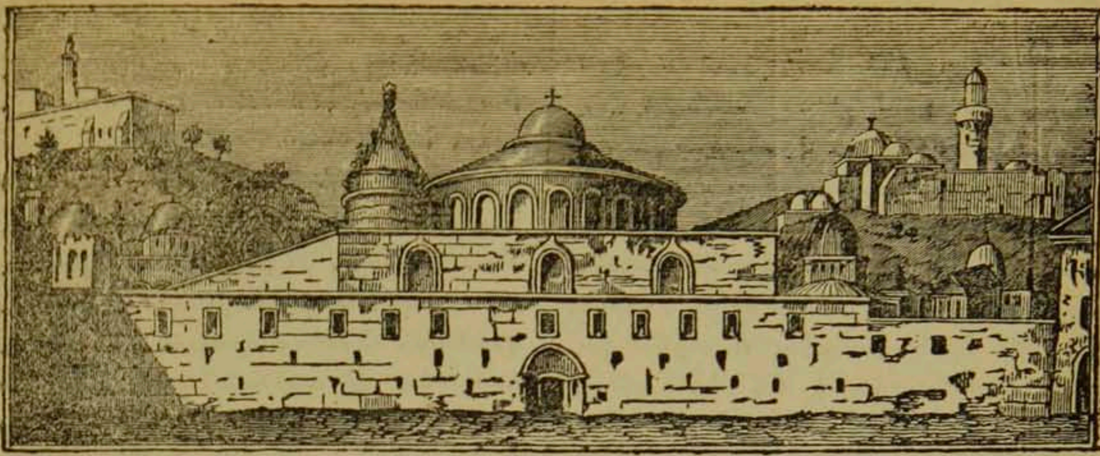

ՍԻՕՆ

Բ.ՏԱՍԱՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ
ԹԻՒ 3.

ԱՄՍԱԳԻՐ

ՄԱՐՏ 31
1877.

ԱԶԳԱՅԻՆ, ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ, ԳՐԱԳԻՏԱԿԱՆ
ԵՒ ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ

ԱԲՐԱՀԱՄ Գ.

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ

Աբրահամ Կաթողիկոսը՝ Սուրբ Աթոռոյս Միաբանութենէն ըլլալով՝ 1712 ին նուիրակութեան պաշտօնիւ Թէքիրտաղու կողմերը կ'երթայ, ուր իւր պաշտօնը լրացնելէն յետոյ տեղւոյն ժողովուրդը զինքը առաջնորդ կ'ուզէ. չը կարենալով մերժել ժողովրդեան խնդիրը՝ կը յօժարի մնալ և մօտ 17 տարի առաջնորդական պաշտօն կը վարէ։ Այնուհետեւ 1735 ին յէջմիածին կ'երթայ ուխտի Վանքի Աբրահամ Բ. Կաթողիկոսին օրով. սակաւ ժամանակ այն տեղ կը մնայ, եւ Աբրահամ Բ. ի մահէն զկնի ժողովական հաւանութեամբ Կաթողիկոս կ'ընտրուի. ուստի իրեն տեղը Առաջնորդ կը կարգէ իւր ձեռնասուն Յովհաննէս եպիսկոպոսը եւ օրհնութեան կոնդակ մը կը ղրկէ իւր թեմը։ Այս կոնդակին օրինակը Թէքիրտաղցի Արժ. Տէր Արսէն քահանայն ղրկած լինելով մեզ, գոհունակութեամբ սրտի իբրեւ պատմական յիշատակարան կը հրատարակեմք նոյնը պահելով լեզուն։ Կը յուսամք որ բանասէր ընթերցողք եւս հաճութեամբ պիտի կարդան։

digitised by A.R.A.R.@

ՅԻՍՈՒՍԻ Քրիստոսի ծառայ Տէր Աբրահամ Կաթողիկոս ամենայն Հայոց եւ Պատրիարք Վաղարշապատու լուսակառոյց և սրբանկար վիճակեալ Սրբոց Առաքելոյն Թադէոսի և Բարդուղիմէոսի յաջորդ եւ փոխանորդ սրբոյն Գրիգորի լուսաւորչին, Սրբոյ և մեծի երկնահանգէտ և ադինասարաս, արփիագիտակ եւ արեգակնաքատակ, սերովբէաձէմ, և քրովբէապար, գերապայծառ, և գերաղորդ, գերագահ, և գերադրական, սարափելի, եւ ահընկեց շնորհազարդ Աթոռոյս Էջմիածնի. յորմէ ժամանեալ հասցէ գիր օրհնութեան եւ նամակ պահպանութեան, Շնորհք Առաքելական, և Աստուածային բազմապատիկ օրհնութիւն և նախախնամական գթութիւն 'ի վերայ տիրապահ և Աստուածախնամ ծովահայեաց Մայրաքաղաքիդ Թէքիրտաղու. եւ շրջակայ թեմից գիւղաքաղաքաց, և գիւղօրէից. Սիլիվրիու, Ջօռլուի, Ջաթալճայու, Ղարշդրանու, Պուղաղու, Պապաէսքիու, Տեւակլեայ, Առակլու, Մալղարայու, Տիմոթոքայու, Ուզունքէօբրիու, Հայգեղու, Կէլիպօլուի, Պօղավայու, Էյնայու, Պօղազհիսարու, Ջորից բերդից զետեղելոյ. Պօչայատայու, Սէմէնտիրէյու, Իլիճիու, այլ և Կիւմիւրճինէու, Էնկիճէու, Տրամայու, Ղավալայու, Սէրէզու, Մէյրիու, Սէլանիկու, Էնկիճէյիրու. . . . և կղզւոյն Մոսայու, և Մենեւշէյու, և այլոց Աւանաց, և գեղջաց որում գտանին ազգս Հայոց (1) . . . :

Նախ սրբոց Եկեղեցեաց և եկեղեցականաց դասուց, ուղղաշատ իղ Քահանայից, ուսումնասէր Սարկաւագաց, հաւատարիմ Երեցփոխաց, Պերճապատիւ Իշխանաց. գլխ.ք զեղուն Տօղխաթաւորաց, իմաստախոհ վաճառականաց, գեղեցկանկար Արուեստաւորաց, արդարավաստակ Երկրագործաց, համեստաբարոյ Տանտիկնեաց. եւ այլ առ հասարակ ամենայն ժողովրդականաց խմբից. մեծամեծաց և փոքունց, արանց եւ կանանց, ծերոց եւ տղայոց. երիտասարդաց եւ կուսանաց և ամենայն չափու հասակի, տիոյ և կարգի 'ի Քրիստոս Աստուած հաւատացեալ լուսաւորչածին երամոցդ խմբից միշտ խնդալ 'ի Տէր Յիսուս Քրիստոս յոյժ ամենից բնաւից հաւատացելոց յորդորուորձ բերկրանօք, յամերամ ամանակօք, անսայթաք կենօք. յար և միշտ ամէն:

Շնորհք ընդ ձեզ, եւ երկնաւոր խաղաղութիւն յԱստուծոյ Հօրէ գերակզբնական պատճառ էին ինքնագոյի. գթութիւն և ողորմութիւն 'ի Նորին խնամքից բանէն էականի նոյնազօրի Սէր և քաղցրութիւն համապատուի նորին Ամենազօր Սուրբ Հոգւոյն կենարարէ իջցէ եւ հանգիցէ 'ի վերայ ձեր, եկեսցէ և բնակեսցի առ ձեզ, իբրեւ 'ի յօրձանս գետոց եւ որպէս զվտակս աղբերաց յորդահոս բղխմամբ եւ առատապէս ծաւալմամբ. ընդ որոյ հովանաւորութեամբն զօրասջիք և պահպանեսջիք. նախախնամեսջիք և կառավարեսջիք մինչ 'ի խորին ծերութիւն ամէն:

Օրհնեսցէ և պահպանեսցէ զձեզ Տէր Աստուածն յաւիտենական սիրոյն գերասահման և անսպառական, պարգեւելով կեանս խաղաղական, և ժամանակս անդորրական, աւուրս յարաձգական եւ ամս բազմաչափական

(1) Այս տեղերէն ոմանք այժմ Ադրիանուպոլսոյ թեմին կը վերաբերին. իսկ շատերուն մէջ բընաւ Հայ չը կայ. Թերեւս հետզհետէ գաղթած են կեդրոնական քաղաքները, ինչպէս են Թէքիրտաղ և Ադրիանուպոլիս: Մ. Խ.

digitised by A.R.A.R.@

լինիլ գոյիւք յոքնաղուն , և ընչիւք բարեհաջողական . ստացուածովք՝ ուռճական . տերամբ ունել զնոյն շահեցողական զարդարեալ ուստերօք ծաղկանման եւ պճնեալ դստերօք զանազան . իբրու զաւակ օրհնութեան և պտուղ քաղցրութեան ըստ բարենշան . եւ ծիլ վայելչութեան . սերունդ զուարճական , և զարմ յարմնացական ժառանգ սեպհական . և ծընունդ հարազատութեան . յաւիտեանըս ամէն ։

Եւ ՚ի մատնել օրհնութեան նամակիս մերոյ առ ձեզ , զամենայն ներհակն բարւոյն և զտեսակ չարին փոխարկեսցէ Տէր Աստուած մեր զմեղքն յարդարութիւն , զանէծքն՝ յօրհնութիւն . զապականութիւն՝ յանապականութիւն . զհպարտութիւն՝ ՚ի խոնարհութիւն . զատելութիւն՝ ՚ի սէր , զխռովութիւն՝ ՚ի հաշտութիւն և ՚ի բարեկամութիւն . զծուլութիւն՝ յարիութիւն . զանողորմածութիւն՝ յողորմածութիւն . զորկրամոլութիւն և զարբեցութիւն՝ ՚ի պահս և ՚ի պարկեշտութիւն . զանառակութիւն՝ ՚ի զգաստութիւն , և զբղջախոհութիւն զանդարձ և զանզեղջ մեղաւորն ՚ի զղջումն և յապաշխարութիւն , զհիւանդութիւն՝ յառողջութիւն . զտկարութիւն՝ ՚ի զօրութիւն . զնուաղութիւն ՚ի լիութիւն . զպակասութիւն՝ յառատութիւն , զչարութիւն՝ ՚ի բարութիւն . զսուգն՝ ՚ի մխիթարութիւն . զտրտմութիւն՝ յուրախութիւն . զլացն՝ ՚ի ծաղր և ՚ի խնդութիւն . զանգիտութիւն՝ ՚ի գիտութիւն . զյիմարութիւն՝ յիմաստութիւն . զդառնութիւն՝ ՚ի քաղցրութիւն . զմոլորութիւն՝ յառաքինութիւն . զաղքատութիւն՝ ՚ի փարթամութիւն . զչարչարանքն ՚ի հանգիստ . զգերութիւն՝ յազատութիւն , և զամենայն կեանս ձեզ անդորրութեամբ վայելել տացէ Տէր Աստուած մեր իւր առատ ողորմութեամբն , ընդ վաստակս ձեր ուրախութեամբ վայելեսջիք . և զպտուղ աշխատանաց որդիք ձեր կերիցեն ամէն ։

Տունք ձեր իբրեւ զտուն Աստուածոյ , և որդիք ձեր իբրեւ զորդիս լուսոյ և տունջեան . կանայք ձեր իբրեւ զայգի վայելուչ . և որդիք ձեր որպէս նորատունկ ձիթենւոյ շուրջ ըզսեղանովք ձերովք . փեսայք ձեր իբրև զփեսայ յառագաստի շնորհօք զարդարեալ նման արեգական . հարսունք ձեր որպէս զլուսին շնորհօք լպարկեշտացեալ և բոլորեալ . ծեր ՚ի տանէ քումմէ մի պակասեսցի . եւ օրհնութիւն Տեառն միշտ ընդ ձեզ եղիցի ամէն ։

Այլ և օրհնեսցէ զձեզ Տէր Աստուած մեր , և զարդարեսցէ հոգւով և մարմնով , տերամբ , և տեղեօք , որդւովք , և դստերօք , ընչիւք , և ագարանօք , առօք , եւ տրօք , շահօք եւ վաճառօք , սիրելեօք , եւ բարեկամօք ամէն ։

Եւ ընդ Աստուածապարգեւ եւ շնորհազեղուն օրհնութեան նամակիս ծանուցումն լիցի ձեզ վերոգրեալ մայրաքաղաքիդ Թէքիրտաղու և նորին շրջակայ թեմից և վիճակացդ . զի ըստ որում գրէ մեծն Դիոնէսիոս . թէ ամենայն տուրք բարիք , եւ ամենայն պարգեւք կատարեալք ՚ի վերուստ են իջեալք առ ՚ի Հօրէն լուսոյ . և նոյն Աստուածապետականին վերնահոս շնորհքն . և բազմապատիկ պարգեւքն որ ՚ի գերահրաշ լուսոյն լիով իջանէ , և ՚ի տիպ Աստուածայնոյ բարութեան զհողազանգուածսն ճոխացուցեալ պէս պէս զարդու տնօրինէ . եւ վեհագոյն իմն անճառելի խորհրդով նախախնամելով ազգի մարդկան զգաւազան իշխանութեան ՚ի վերայ միահամուռ

digitised by A.R.A.R.@

արարածոց միշտ ցուցանէ. և ոչ միայն աստուածապէս զամենեսեան ինքեամբ բըն կառավարէ. այլ և զընտանիս արարածոց սեպհականեալ խորհրդազգածս առնէ. և տեսուչս, և հովիւս ժողովրդեան նախակարգէ. որպէս եւ տեսանի յարարածս ամենայն. նոյնպէս կարգաւորաբար գլխաւորեալ զերկինս երկնաւ. և զաշխարհս արեգակամբ և զգալիս իմանալեաւ. եւ զկենդանիս գլխով իմն. ուր ամենայն զգայութիւնքն են առ եդեալ. զի ամենեքեանքն անտեսուչս և հաւասարք երեւեսցին և անկարգ առանց խնամոց եղեալ կարծեսցին. այլ զի ծայրագոյն իմաստութիւն Աստուծոյ 'ի նոսա երեւեսցին. և 'ի գեղեցկութենէ արարածոյն ըստ նմին եւ արարչագործն նոցա ծանիցի. ըստ Առաքելոց. թէ աներեւոյթք նորա իսկզբանէ աշխարհիս արարածովք իմացեալ տեսանին մշտնջենաւորութիւն և զօրութիւն և Աստուածութիւն նորա։

Արդ իմաստուն Ճարտարապետն Աստուած զնոյն սահմանի սկզբնահայրըն մեր ըստ նմանութեան ինքեան հրաշակերտեալ 'ի տեսչութիւն էիցս նախակարգեաց. ըստ այնմ թէ զամենայն ինչ հնազանդ արարեր 'ի ներքոյ նորա փառաւք և պատուաւք պսակեալ կացուցեր 'ի վերայ ամենայն ձեռակերտաց քոց։ Եւ նոյն տիպ և օրինակ հոմիշխան տեսչութեամբ հնոյն Իսրայելի եւ առաջնորդութիւն երկրին Աւետեաց գաւազանաւ ընձեռեաց Մովսէսի 'ի սաստ և 'ի յամօթ Եգիպտացւոց. և 'ի պարծանս հաւատացելոց։ Եւ ոչ միայն զապստամբեալսն 'ի նոցանէ հրակիզեաց և կենդանւոյն 'ի դժոխս ի՛ջոյց. այլ եւ զԱհարոնեան գաւազանն դալարեցոյց որպէս զի ցուցցի իշխանութիւն ոչ յուստեք գոլ, եթէ ոչ յԱստուծոյ. և որ են յԱստուծոյ կարգեալ են. ըստ Առաքելոց. եւ սքանչելասես մարգարէին Զաքարիայ եցոյց զհրաշափառ խորհուրդ իշխանութեան այսորիկ կրկին ձիթենեաքն. որք ընդ աջմէ, և ընդ ահեկէ ոսկեղինիկ աշտանակին և եօթնաբերան ճրագացն կային, որք յայտնապէս նկարէին զխորհուրդ Առաջնորդաց սրբոց, որք 'ի հնումն և 'ի նորումս պայծառագեղ կանանչափթթիւն եւ սաղարթախիտ պարարտութեամբ լուսաւորեն զեկեղեցի սուրբ. ըստ որում նոյն ինքն լրումն օրինաց եւ կատարումն մարգարէից Տէրն մեր Յիսուս Քրիստոս, 'ի փրկական տնօրինութեան և 'ի կենարար վարդապետութեան իւրում զխորհուրդ իշխանութեանս այսորիկ 'ի հօտս և ի հովիւս առակելով զինքն հովիւ և զհաւատացեալս իւր 'ի հօտս և յաշխարհս օրինակեալ հրամայեաց թէ Ես եմ հովիւն քաջ և թէ ոչխարքն իմ ձայնի իմում լուիցեն. և զտարի մի երթիցեն զհետ. եւ լուիցեն զձայն օտարաց. Այլ եւ 'ի դէմս համադասուն առ ծերագոյնն Պետրոս եռապատիկ հարցմամբ զսիրոյն երրակի ուրացութեանն քաւելով զմեղս զերջանկագոյն պետականութիւն իշխանութեան իւրոյ յանձնեաց ասելով. Արածեա՛ զգառինս իմ եւ զոչխարս իմ։ Եւ այսու օրինակաւ զեսն իմ բառնալով ձկնորսաք եւ յիմարաքն աշխարհի. յամօթ արար զիմաստունսն եւ զխորհրդականս ամենայն կայուցանելով զԱռաքեալսն՝ իշխանս և տեսուչս ազգաց, և աղանց. լուսատու լինել տիեզերաց, և առաջնորդելով համայնից արդարութեան ճանապարհաւ և առաքինութեանց օրինակաւ 'ի կեանսն յաւիտենից։ Քանզի որպէս ամենայն արարածոց, և յամենայնի բանականս, եւ քաղաքավարութիւնս աշխարհի

digitised by A.R.A.R.@

կարգ են և սահման, և միանգամայն կարօտին առաջնորդութեան նախակարգելով ումեք. որպէս ոչխարքն հովուին, եւ աշակերտքն վարդապետին, և ընտանիքն տանուտեառն, և ծառայքն տերանց. և զօրքն զօրավարին, և իշխեցեալքն իշխանին, և աշխարհ ինքնակալ թագաւորին....:

Այսպէս և Տէր մեր Յիսուս Քրիստոս ոչ եթող զեկեղեցին իւր սուրբ առանց հովուաց եւ Առաջնորդաց անխնամ մնալ և անկարգ. այլ ամրացոյց մարգարէիւք. պարսպեաց առաքելովք, պսակազարդ արար մարտիրոսօք. զուարճացոյց վարդապետական բանիւ ըստ Առաքելոյ, թէ զորս եդ Աստուած յեկեղեցւոջ, այս են՝ նախ զԱռաքեալսն. երկրորդ զՄարգարէս. երրորդ զՎարդապետս. եւ այս հրաման և իշխանութիւն ըստ կարգի հոգեւորական պետութեան ՚ի Տեառնէ մերմէ Յիսուսէ Քրիստոսէ աւանդեալ սրբոյ Եկեղեցւոյ. մանաւանդ Հայաստանեայց: Տինա՛ և եկեղեցիդ իմ նորապսակ սուրբ Յովհաննէս Աւետարանիչ և սիրելի աշակերտ Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի, որ ՚ի Թէքիրտաղ մայրաքաղաքիդ կառուցեալ է բազում աշխատութեամբ և ՚ի հերուն հետէ տարփայի եւ փափաքէի վերանորոգման գեղեցկատես և պատուական ծովահայեաց սուրբ Եկեղեցւոյդ. վասն որոյ և պարգեւօղն բարեաց, Հոգին Սուրբ Աստուած ճշմարիտ առաջնորդեաց եւ ՚ի կատար հասոյց եւ զհոգեւոր փափաքն իմ լցոյց, և զխնդիրքն իմ բազմաժամանակեայ կատարեաց: Փառք բարերարին Աստուծոյ. զի իբրեւ արեգակ փայլի ՚ի մէջ աստեղաց. որք և բուն վարդապետաց օթեւան և ասպնջական գոլով զարգացեալ էք, հաստատուն կերակրօք, և ոչ կարօտացայք կաթին և առակաց կամ օրինաց:

Եւ ես փորձեցի զձեզ ըստ կարողութեան ձերում հոգեւոր մշակութեամբ, ՚ի վայրի դալարւոջ բնակեցուցանելով եւ ՚ի ջուրս հանգստեան սնուցի զձեզ ըստ հրամանի Փրկչին Աւետարանական բանիւն. վասն զի ստուգիւ գիտեմ, զի լուեալ եմ ՚ի ծերոց ձերոց. վասն զի լուսահոգի Գրիգոր վարդապետն որ էր նախկին Առաջնորդն ձեր քաղաքիդ այդմիկ, որ խնկապէս իբրև զջահ պայծառ փայլէր յեկեղեցւոջդ ձերում. որում հոգւոյն Տէրն ողորմեսցի, եւ զինի ելից նորա յաշխարհէս թէպէտ և առ ժամանակեայ ինչ աւուրք սուղ ինչ ողոտանալ Թուեցաւ Եկեղեցւոյ ձերում ՚ի ձեռն ոմանց կեղծաւորեալ խաբեբայից որպէս զխորդացեալ Անանիային եւ զՏոլաբացին, կրկին ողորմութեամբ Աստուծոյ նշոյլ ծագեաց ՚ի վերայ ձեր:

(Շարունակելի:)

ԵԴԵՍԻԱ

Թէպէտ ամենուրեք և ամեն Հայաբնակ գաւառաց և քաղաքաց մէջ Ազգային յառաջադիմութեան եւ լուսաւորութեան համար տեղի ունեցած շարժմանց լուրերն ամեն յառաջադիմասէր, ազգասէր և հայրենասէր Հայ սրտերու բերկրալից և մխիթարական են. սակայն բաղդատմամբ տեղեաց՝ դրից եւ բնակչաց բարոյական և նիւթական վիճակին, աւելի մխիթարական եւ քաջալերիչ են Հայ սրտերու մանաւանդ այն Հայաբնակ գաւառաց և քաղաքաց յառաջադիմական խլրտումներն, որք Ասիոյ խորերը, ամեն